

ความเป็นมาของการรถไฟแห่งประเทศไทย

ประวัติของการรถไฟแห่งประเทศไทย

การรถไฟแห่งประเทศไทย มีชื่อย่อว่า รฟท. เป็นรัฐวิสาหกิจดำเนินการด้านสาธารณูปโภค บริการอำนวยความสะดวกในด้านกิจการโดยลำรถและขนส่งตามเส้นทางรถไฟที่มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ เพื่อประโยชน์ของรัฐและประชาชน นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการธุรกิจอื่น ๆ เช่น โรงแรม สนามกอล์ฟ เป็นต้น สำหรับประโยชน์ของกิจการรถไฟ ในเรื่องการกำเนิดกิจการรถไฟในประเทศไทย ปรากฏหลักฐานตามประวัติคำกล่าวว่า

ในปี พ.ศ. 2398 พระนางวิคตอเรียแห่งประเทศอังกฤษ ได้ให้ราชทูตพิเศษชื่อ มิสเตอร์ แอร์รี่ สมิธ ปากีส เข้ามายังประเทศไทย นำพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในจำนวนเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ นั้น มีรถไฟจำลองย่อส่วนจากของจริงอยู่ รถไฟจำลองนี้ประกอบด้วยรถจักรไอน้ำกับรถพ่วงครบขบวน และสามารถแล่นไปมาบนรางได้ด้วยแรงไอน้ำ ทำนองเดียวกับรถไฟจริง ๆ ที่ใช้การอยู่ในประเทศอังกฤษขณะนั้น¹ พระองค์ทรงสนพระทัยรถไฟจำลองนี้มาก จนถึงกับมีพระราชดำริจะให้สร้างทางรถไฟและเปิดเส้นทางรถไฟขึ้นในประเทศ แต่มีอุปสรรคขัดข้องหลายประการ รวมทั้งในเวลานั้นพลเมืองยังน้อยอยู่ การรถไฟจึงมิได้เริ่มต้นขึ้นมาในรัชกาลของพระองค์

ปี พ.ศ. 2413 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสแหลมมลายูและอินเดีย ทรงเห็นกิจการรถไฟในประเทศทั้งสอง ทำให้พระองค์ตระหนักถึงความสำคัญของการคมนาคมทางรถไฟ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านยุทธศาสตร์ของไทยในสมัยนั้นได้มาก ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2429 จึง

¹ อารุง โคมลวรรณนะ, เจ้าฟ้ามกุฎแห่งกรุงสยาม (พระนคร : โรงพิมพ์พัฒนาการพิมพ์, 2506) หน้า 102

ได้ทรงอนุมัติสัมปทานให้แก่บริษัทชาวเดนมาร์ค สร้างทางรถไฟสายแรกขึ้นในประเทศไทย ระหว่างกรุงเทพฯ ถึงสมุทรปราการ ระยะทางประมาณ 21 กิโลเมตร โดยก่อสร้างในปี พ.ศ. 2434 และเปิดทำการเดินรถไฟได้เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2436¹ แต่ถือเป็นเพียงรถไฟ ของบริษัทเอกชนเท่านั้น

ในระหว่างปี พ.ศ. 2430 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทของชาวอังกฤษ สืบรวลเพื่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ และมีทางแยกตั้งแต่สระบุรีถึงนครราชสีมา สายหนึ่ง จากอุตรดิตถ์ถึงตำบลท่าเตื่อ หนองคาย ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงสายหนึ่ง และจาก เชียงใหม่ไปยังเชียงราย เชียงแสนอีกสายหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2433 ก็ได้เริ่มต้นก่อสร้าง ทางรถไฟสายนี้ขึ้น พร้อมกับทรงจัดตั้ง "กรมรถไฟหลวง" ตั้งสำนักงานอยู่ที่ตำบลหัวลำโพง (ปัจจุบันคือ สถานีรถไฟกรุงเทพฯ) อยู่ในสังกัดกระทรวงโยธาธิการ (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2455) โดยได้ว่าจ้าง นายเค เบทเก้ ชาวเยอรมันมาเป็นเจ้ากรมรถไฟหลวงคนแรก กรมรถไฟหลวงนี้มีหน้าที่จัดการดูแลก่อสร้าง ทางรถไฟในราชอาณาจักรสยามโดยทั่วไป กับบังคับบัญชาตรวจตราทางรถไฟของบริษัทเอกชน ด้วย สำหรับการก่อสร้างทางรถไฟช่วงแรกจากกรุงเทพฯ ถึงอยุธยา ระยะทางประมาณ 71 กิโลเมตร ได้แล้วเสร็จ และเปิดทำการเดินรถไฟได้เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2439 นับเป็นการเดินรถไฟหลวงสายแรกในพระราชอาณาจักร พร้อมกับถึงวันนี้เป็นวันที่กำเนิดกิจการรถไฟแห่งประเทศไทยด้วย² ทางรถไฟสายนี้เป็นจุดเริ่มต้นพื้นฐานของการก่อสร้างทางรถไฟในสายเหนือ ซึ่งปัจจุบันได้เปิดทำการเดินรถไฟถึงเพียงจังหวัดเชียงใหม่ และการก่อสร้างทางรถไฟในสายตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในปัจจุบันได้เปิดทำการเดินรถไฟถึงจังหวัด หนองคายสายหนึ่ง กับจังหวัดอุบลราชธานี อีกสายหนึ่ง โดยมีจุดแยกอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา นอกจากนี้ ยังมีทางรถไฟแยกไปสายตะวันออก ปัจจุบันได้เปิดทำการเดินรถไฟถึงอำเภออรัญญ ประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี สำหรับจุดแยกอยู่ที่กรุงเทพฯ

¹ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ที่ระลึกในวันคล้ายสถาปนากิจการรถไฟ ครบรอบ 72 ปี (พระนคร : โรงพิมพ์การรถไฟ, 2513), หน้า 25-30

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 33-38

ในปี พ.ศ. 2441 ได้ทรงมีพระราชประสงค์เห็นสมควรสร้างทางรถไฟจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อลงสู่ภาคใต้ของประเทศ การก่อสร้างทางรถไฟในช่วงแรกจากสถานีธนบุรี (บางกอกน้อย) ถึงจังหวัดเพชรบุรี ได้แล้วเสร็จ ระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร โดยเปิดทำการเดินรถได้เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2446¹ ต่อมาได้มีการสร้างทางรถไฟต่อไปยังภาคใต้ ซึ่งในปัลลูนได้เปิดทำการเดินรถเชื่อมกับทางรถไฟของประเทศมาเลเซียที่สถานีปางเบฮาร์ จังหวัดสงขลา สายหนึ่ง กับสิ้นสุดที่ชายแดนมาเลเซียที่สถานีสุโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส อีกสายหนึ่ง โดยมีจุดแยกที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นอกจากนี้ ยังมีทางรถไฟแยกไปสายตะวันตกที่สถานีชุมทางหนองปลาดุก จังหวัดนครปฐม ซึ่งในปัลลูนได้เปิดทำการเดินรถถึงสถานีน้ำตก จังหวัดกาญจนบุรี

ในปี พ.ศ. 2452 เพื่อสะดวกในการควบคุมตำแหน่งงาน ได้มีการแยกกรรมรถไฟหลวงออกเป็น 2 กรม คือ กรมรถไฟหลวงสายเหนือ มีสำนักงานอยู่ ณ หัวลำโพง กับ กรมรถไฟหลวงสายใต้ มีสำนักงานอยู่ที่ดีกรีมปากคลองตลาด ติดกับโรงเรียนราชนิติศาสตร์ในปัลลูน การดำเนินงานกิจการรถไฟในยุคต้นนี้ เจ้าหน้าที่ทุกระดับเป็นชาวต่างประเทศแทบทั้งสิ้น เช่น อังกฤษ อินเดีย จีน มลายู ฯลฯ เพราะคนไทยยังไม่สนใจในอาชีพนี้²

ปี พ.ศ. 2460 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง ซึ่งเป็นคนไทยคนแรกที่ดำรงตำแหน่งนี้ และได้รวมกรมรถไฟหลวงสายเหนือและสายใต้เข้าด้วยกัน เพื่อสะดวกในการบังคับบัญชาในการบริหารงานพร้อมกับประหยัดค่าใช้จ่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ได้ทรงเปลี่ยนรางในหัวเป็นขนาดเดียวกันกับมาตรฐานเหมือนประเทศเพื่อนบ้าน คือ ขนาด 1.00 เมตร เพราะเดิมนั้นทางฝั่งตะวันตกใช้ขนาดทาง 1.00 เมตร แต่ฝั่งตะวันออกใช้ขนาดทาง 1.435 เมตร และได้สร้างสะพานพระราม 6 เชื่อมทั้งสองฝั่ง มีการฝึกข้าราชการไทยให้มีความรู้ความชำนาญ จัดให้มีการสอบ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40-43

² ขุนจำรูญโกศล, "การรถไฟแห่งกรุงสยาม", วารสารรถไฟ 11 (มีนาคม 2511),

ชิงทุนของกรมรถไฟเพื่อศึกษาวิชาการรถไฟและการพาณิชย์ ณ ต่างประเทศ ชักนำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเป็นหน้าหนึ่งใจเดียวกันของข้าราชการรถไฟ¹

ในปี พ.ศ. 2464 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง ขึ้นใช้เป็นฉบับแรก ระบุให้กิจการรถไฟหลวงเป็นสมบัติของแผ่นดิน อยู่ในบังคับบัญชาของกรมรถไฟแผ่นดิน โดยขึ้นอยู่กับผู้บัญชาการกรมรถไฟแผ่นดิน และมีผู้ช่วยคือ รองผู้บัญชาการ หรือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการ แบ่งหน้าที่กรมรถไฟออกเป็นกอง ๆ มีหัวหน้ากองรับผิดชอบในการงาน สำหรับกองนั้น ๆ ตลอดทั้งการรถไฟ คือ นายช่างเอกกว่ากับการบำรุงทาง และสถานที่ นายช่างกลเอก ผู้อำนวยการเดินรถ ผู้อำนวยการบัญชีใหญ่²

ปี พ.ศ. 2475 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 กิจการรถไฟได้เปลี่ยนจากระบบกองเป็นระบบภาค เพราะว่าการรถไฟได้ก้าวหน้าไปมาก การทำงานโดยระบบกองย่อมเป็นไปโดยล่าช้า มีการเสนอเรื่องสับไปสับมา เนื่องจากงานทั้งหมดจะต้องมารวมที่ผู้บัญชาการเพียงผู้เดียว จึงมีการแบ่งกิจการรถไฟหัวราชอาณาจักรเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ปี พ.ศ. 2477 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 กิจการรถไฟเริ่มมีปัญหาการดำเนินงานระบบภาค เนื่องจากเกิดปัญหาในด้านกรอบรมบุคคลให้มีความรอบรู้ และเชี่ยวชาญงานในทุกสาขาของกิจการรถไฟ ในระยะนี้มีการเปลี่ยนตำแหน่งจากผู้บัญชาการรถไฟแห่งประเทศไทย มาเป็น "อธิบดีกรมรถไฟ" มีการจัดตั้งคณะกรรมการรถไฟขึ้น และแบ่งส่วนราชการออกเป็น 5 หน่วย ขึ้นตรงอยู่ในความดูแลควบคุมโดยอธิบดีกรมรถไฟ คือ ราชการฝ่ายธุรการ ราชการฝ่ายการช่างโยธา ราชการฝ่ายช่างกล ราชการฝ่ายการเดินรถ และราชการฝ่ายการบัญชี ในแต่ละฝ่ายมีหน่วยย่อยกระจายออกเป็น

¹ คณะบรรณาธิการ, "เนื่องมาจากวันรถไฟ", วารสารรถไฟ 6 (มีนาคม 2506), หน้า 8-9

² พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 38, ตอน 128 (27 สิงหาคม 2464), มาตรา 8-10

กองและแผนก ควบคุมตลอดไปถึงงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะ การบริหารงานของกิจการรถไฟในระยะนี้เป็นไปในทำนองระบบรวมงานที่จุดกลาง โดยจัดระบบเป็นแบบกองตามเดิม เพราะผู้บริหารงานส่วนมากคุ้นกับการบริหารงานตามระบบกอง และเป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่เหมาะสม สำหรับตำแหน่งในระบอบภาค โดยการเลือกบุคคลผู้มีความรู้ความชำนาญในงานแต่ละสาขา เข้าประจำหน้าที่เป็นหน่วย ๆ ไป¹

เนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้กิจการรถไฟทรุดโทรมอย่างมาก สภาพเช่นนี้ทำให้รัฐบาลสมัยนั้น ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีพยายามทุกวิถีทางที่จะปรับปรุงกิจการรถไฟ ให้ฟื้นฟูเข้าสู่ภาวะเดิมโดยเร่งด่วน โดยได้ขอกู้เงินจาก ธนาคารโลกในการนี้ทางธนาคารโลกได้เสนอหลักการว่า ควรจะพิจารณาจัดให้การรถไฟมีฐานะเป็นองค์การอิสระตามหลักสากลนิยม เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นสมควร จึงได้ตราพระราชบัญญัติการรถไฟ พ.ศ. 2494 จัดตั้งรัฐวิสาหกิจประเภทสาธารณูปโภค คือ "การรถไฟแห่งประเทศไทย" ขึ้นเป็นเอกเทศ เปลี่ยนตำแหน่งจากอธิบดีกรมรถไฟเป็น ผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย และการรถไฟแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

ก. รับโอนกิจการของกรมรถไฟ จากกรมรถไฟ กระทรวงคมนาคม

ข. จัดดำเนินการและนำมาซึ่งความเจริญของกิจการรถไฟเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ และประชาชน และดำเนินธุรกิจอันเกี่ยวกับการขนส่งของการรถไฟ และธุรกิจอื่น ซึ่งเป็นประโยชน์แก่กิจการรถไฟ อันได้แก่

1. สร้าง ชื่อ สัตหา สำรหน่าย เข้า ให้เข้า และดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องใช้บริการ และความสะดวกต่าง ๆ ของกิจการรถไฟ
2. ชื่อ สัตหา เข้า ให้เข้า ถือกรรมสิทธิ์ ครอบครอง สำรหน่าย หรือดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพย์สินใด ๆ

¹ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ที่ระลึกในวันคล้ายสถาปนากิจการรถไฟ ครบรอบ

3. กำหนดอัตราค่าภาระการใช้รถไฟ บริการและความสะดวกต่าง ๆ ของกิจการรถไฟ และสัดส่วนเกี่ยวกับวิธีชำระค่าภาระดังกล่าว
4. สัดส่วนเกี่ยวกับความปลอดภัย การใช้รถไฟบริการ และความสะดวกต่าง ๆ ของกิจการรถไฟ
5. ฎีมีเงิน
6. รับส่งเงินทางรถไฟ
7. รับขนส่งคนโดยสาร¹ สินค้า พัสดุภัณฑ์ และของอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการรถไฟ¹

ในการนี้ ผู้ปฏิบัติงานของกิจการรถไฟได้เปลี่ยนฐานะจากข้าราชการกรมรถไฟ เป็นลูกจ้างของกิจการรถไฟฯ ไม่ขึ้นกับคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพร.) ในปี 2525 มีผู้ปฏิบัติงานของกิจการรถไฟฯ รวมทั้งสิ้น 30,541 คน โดยเป็นพนักงานและลูกจ้างประจำ จำนวน 27,504 คน และลูกจ้างชั่วคราวจำนวน 3,037 คน² นับเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานมากที่สุดของประเทศ

ศูนย์วิทยพัชการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 68 ตอนที่ 40 (30 มิถุนายน 2494), มาตรา 6-9

²State Railway of Thailand, Booklet Information (Bangkok : Victory Press, 1983), p.61

ผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย

ศูนย์ประชาสัมพันธ์ (ชั่วคราว)

โครงสร้างการเลือกตั้งการของกรรณไฟแห่งประเทศไทย

ในด้านการบริหารทั่วไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม มีหน้าที่กำกับกิจการ โดยทั่วไปของการกรรณไฟฯ อันหมายถึง การสั่งการให้กรรณไฟฯ ชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็น หรือทำรายงานเสนอ ตลอดจนสั่งยับยั้งการกระทำใด ๆ ซึ่งขัดต่อนโยบายของรัฐบาล หรือมติของคณะรัฐมนตรี รวมทั้งมีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน¹ สำหรับการบริหารภายในกิจการกรรณไฟฯ โดยทั่วไปเป็นไปในรูปของ "คณะกรรมการ" ทำหน้าที่กำหนดนโยบายให้ผู้ว่ากรรณไฟฯ ปฏิบัติตาม โดย "คณะกรรมการของการกรรณไฟแห่งประเทศไทย" แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่า 4 คน แต่ไม่เกิน 6 คน คณะกรรมการฯ ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี ในวาระเริ่มแรก เมื่อครบกำหนด 2 ปี ให้ออกจากตำแหน่งทั้งหมด โดยวิธีสับผลาก ถ้าแบ่งออกให้ตรงเป็นทั้งหมดไม่ได้ ก็ให้ออกโดยจำนวนใกล้เคียงที่สุดกับทั้งหมด ผู้ที่ได้รับตำแหน่งเข้าแทน อยู่ในตำแหน่งเท่ากับเวลายกกำหนดผู้ซึ่งตนแทน ประธานกรรมการและกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระ จะแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอีกก็ได้ สำหรับ "ผู้ว่าการกรรณไฟแห่งประเทศไทย" เป็นผู้บริหารของกิจการกรรณไฟฯ ให้เป็นไปตามนโยบายที่คณะกรรมการกำหนด และมีอำนาจบังคับบัญชาพนักงานของการกรรณไฟฯ ทุกตำแหน่ง โดยต้องรับผิดชอบในการดำเนินงาน และจัดการของการกรรณไฟฯ ต่อคณะกรรมการฯ นอกจากนี้ ยังต้องเป็นกรรมการโดยตำแหน่งอีกด้วย สำหรับตำแหน่งผู้ว่าการกรรณไฟฯ นี้ คณะกรรมการฯ เป็นผู้แต่งตั้ง กำหนดเงินเดือน และการให้ออก แต่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเสียก่อน²

ในปัจจุบันนี้ การกรรณไฟฯ ได้แบ่งงานออกเป็น 6 ฝ่าย 7 สำนักงาน โดยผู้ว่าการกรรณไฟฯ จะมอบหมายให้ "รองผู้ว่าการกรรณไฟแห่งประเทศไทย" ซึ่งมี 3 คน ควบคุมดูแลเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบงานตามที่ผู้ว่าการกรรณไฟฯ มอบหมาย โดยรองผู้ว่าการกรรณไฟฯ

¹พระราชบัญญัติการกรรณไฟแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 76 ตอนที่ 62 (12 มิถุนายน 2502), มาตรา 3

²พระราชบัญญัติการกรรณไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494, มาตรา 24, 28, 29, 31

นี้ เป็นผู้ได้รับตำแหน่งจากการแต่งตั้งของผู้ว่าการรถไฟฯ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการของการรถไฟฯ ในทางปฏิบัติมักคัดเลือกจากพนักงานระดับ "ผู้อำนวยการฝ่าย" หรือ "หัวหน้าสำนักงาน" ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาระดับรองลงไป และมีความรอบรู้งานตามที่ต้องการ ซึ่งตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่าย หรือหัวหน้าสำนักงานนี้ ฝ่ายการช่างกล และฝ่ายการช่างโยธา เรียกตำแหน่งระดับนี้ว่า "วิศวกรใหญ่"

สำหรับในแต่ละฝ่าย หรือสำนักงานแล้วแต่กรณี มีผู้อำนวยการฝ่ายหรือหัวหน้าสำนักงาน เป็นผู้บังคับบัญชา และควบคุมรับผิดชอบต่อผู้ว่าการรถไฟฯ โดยผ่านทางรองผู้ว่าการรถไฟฯ ในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ภายในฝ่ายหรือสำนักงาน จะมีการแบ่งหน่วยย่อยออกเป็นกองและแผนก มีหัวหน้ากองและหัวหน้าแผนก หรือตำแหน่งที่เทียบเท่า เป็นผู้ควบคุมงานรับผิดชอบต่อผู้อำนวยการฝ่าย หรือหัวหน้าสำนักงาน แล้วแต่กรณี¹ และมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

1. รองผู้ว่าการรถไฟฯ ด้านปฏิบัติการ ควบคุมดูแลและบังคับบัญชาในสายงานของฝ่ายการเดินรถ, ฝ่ายการช่างกล, ฝ่ายการช่างโยธา, สำนักงานการก่อสร้าง, สำนักงานตำรวจรถไฟ
2. รองผู้ว่าการรถไฟฯ ด้านพัฒนาและวางแผน ควบคุมดูแลและบังคับบัญชาในสายงานของฝ่ายการพาณิชย์, สำนักประสานงานและพัฒนา, สำนักงานคลังวัสดุ, สำนักงานศูนย์การฝึก
3. รองผู้ว่าการรถไฟฯ ด้านบริหาร ควบคุมดูแลและบังคับบัญชาในสายงานของฝ่ายบริหารงานบุคคล, ฝ่ายการบัญชีและการเงิน, สำนักงานอาณานิคม, สำนักงานแพทย์

¹ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ข้อบังคับของคณะกรรมการรถไฟแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 4 เรื่องระเบียบการปฏิบัติงานของการรถไฟแห่งประเทศไทย, หมวด 1 การแบ่งส่วนงานและหน้าที่การบริหาร, ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2494, ข้อ 3 (พิมพ์โรเนียว)

สำหรับงานในฝ่ายและสำนักงานต่าง ๆ ภายในการรถไฟฟ้า จะมีขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบตามการจัดโครงสร้างของการรถไฟฟ้า ในปัจจุบันดังต่อไปนี้¹ ซึ่งมี 6 ฝ่าย และ 7 สำนักงาน คือ

1. ฝ่ายการเดินรถ มีหน้าที่ควบคุมดูแลในด้านการขนส่ง จัดการเดินรถรับส่ง คนโดยสาร และสินค้าตามทางรถไฟที่เปิดการเดินรถแล้ว ควบคุมการจ่ายหมุน เวียนรถสินค้า และการใช้ประโยชน์รถโดยสาร จัดการโรงแรมและรถเล่ป้าย จัดการให้เข้าที่ดิน ให้เข้าอาคาร ให้เข้าสถานที่อันเป็นกรรมสิทธิ์ หรืออยู่ในความครอบครองของการรถไฟฟ้า
2. ฝ่ายการช่างกล มีหน้าที่รับผิดชอบและบริการในด้านการควบคุม การบำรุงรักษาซ่อมแซม ออกแบบสร้าง ตลอดจนจัดการจัดหารถจักร รถโดยสาร รถบรรทุก และล้อเลื่อนอื่น ๆ และดำเนินการลากจูงขบวนรถไฟให้เป็นไปตามกำหนด และล่อคคั้งประสานกันกับความต้องการของการเดินรถ และรวมถึงงานด้านวิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า และวิศวกรรมอุตสาหกรรมโดยทั่วไป
3. ฝ่ายการช่างโยธา มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการออกแบบแผนผังเกี่ยวกับทางสะพานช่องระบายน้ำ อุโมงค์ อาคารสถานที่ และสิ่งก่อสร้างทุกชนิด และบรรดางานเทคนิคเกี่ยวกับวิชาการทางด้านวิศวกรรมโยธาโดยทั่วไป ดำเนินการและควบคุมและติดตามผลงาน การซ่อมบูรณะบำรุงรักษาทาง อาคาร และสิ่งก่อสร้างตามทางรถไฟที่ได้ก่อสร้างขึ้นแล้ว สดหาไม้ คีลา ไม้หมอนไม้ และคอนกรีต รวมทั้งงานเกี่ยวกับไฟฟ้าสถานที่โดยทั่วไป ดำเนินเกี่ยวกับซื้อที่ดิน และการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินของการรถไฟฟ้า ดำเนินการและควบคุมติดตามผลงาน การสำรวจ การวางผัง การก่อสร้างทาง สะพานช่องระบายน้ำ อุโมงค์ อาคารสถานที่ทุกชนิด บรรดาที่เป็นงานเกี่ยวกับการก่อสร้างเพิ่มเติมหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ดำเนินการผลิต และซ่อมเครื่องมือ เครื่องใช้ในกิจการของการรถไฟฟ้า

¹ การรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย, "การบริหาร" รายงานของคณะกรรมการ
พิจารณาปรับปรุงงานของการรถไฟฟ้า พ.ศ. 2525 (พิมพ์โรเนียว), หน้า 1-3

4. ฝ่ายการพาณิชย์ มีหน้าที่ติดตาม ค้นคว้า วิจัย ริเริ่ม และหาช่องทางในการดำเนินงานจัดบริการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า เพื่อเพิ่มปริมาณการขนส่งและให้การดำเนินงานขนส่งมีกำไรมากที่สุด กับได้รับรายได้มากที่สุด ด้วยการติดตามศึกษาและเสนอแนะในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการของผู้ใช้บริการ การจัดบริการคุณภาพของบริการ ความเหมาะสมของอัตราค่าภาระต่าง ๆ ติดต่อบริษัทต่าง ๆ กับผู้ให้บริการ และวางแผนในการดำเนินงานขนส่งและการหารายได้

5. ฝ่ายบริหารงานบุคคล มีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานในทางธุรการทั่วไป ทำหน้าที่สำรวจยึดถือต่อในนามของกิจการรถไฟทั้งภายในและภายนอกประเทศ อันเป็นงานในนามของการรถไฟฯ รักษาข้อบังคับ ระเบียบวินัยสั่งห้าและคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน ควบคุมอัตราค่าจ้าง รักษาทะเบียนประวัติพนักงาน รวบรวมและประมวลรายงานต่าง ๆ ดำเนินการทางด้านสวัสดิการและแรงงาน การฌาปนกิจสงเคราะห์ การพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ และต่างประเทศ

6. ฝ่ายการบัญชีและการเงิน มีหน้าที่รวบรวมและจัดทำบัญชีงบดุลแสดงรายได้รายจ่ายทั้งสิ้นของการรถไฟฯ ตามระบบบัญชีที่เหมาะสม และเป็นหลักฐานให้ทำการตรวจสอบได้ รวบรวมจัดทำและควบคุมงบประมาณประจำปี และจัดทำวงระเบียบวิธีการบัญชีรับจ่าย เก็บรักษาเงินรายได้ ตรวจสอบส่งจ่ายเงินตามระเบียบการและอำนาจที่การรถไฟฯ ได้มอบให้ไว้ และเบิกจ่ายเงินงบวิสามัญลงทุน และงบทำการตามความในพระราชบัญญัติรถไฟ พ.ศ. 2494 ประมวลบัญชีสถิติต่าง ๆ ควบคุมการตัดการพิมพ์และรักษาการเบิกจ่ายตัวโดยสารรถไฟ และดำเนินการวางระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ และการใช้จ่ายเงินทุกประเภท ทดสอบและสังเกตการณ์การตรวจสอบวัสดุคงเหลือต่าง ๆ ของการรถไฟฯ ตลอดจนควบคุมการดำเนินงานในหน้าที่ของฝ่ายการบัญชี

7. สำนักงานการสื่อสาร ทำหน้าที่ให้บริการในด้าน การสื่อสารโทรคมนาคมแก่ฝ่าย และสำนักงานต่าง ๆ ของการรถไฟฯ รวมทั้งรับผิดชอบงานทางด้านอาณัติสัญญาณทั้งหมด ตลอดจนเครื่องสัญญาณประจำรถด้วย

8. สำนักงานตำรวจรถไฟ จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย เมื่อ 31 พฤษภาคม 2495 มีฐานะเป็นกองบังคับการเรียกว่า "กองตำรวจรถไฟ" มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อป้องกัน และปราบปรามเหตุร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่และบนขบวนของการรถไฟฯ ตลอดจนให้การป้องกันรักษาทรัพย์สิน และผลประโยชน์ของการรถไฟฯ ทำการสืบสวนและสอบสวนผู้กระทำความผิดในเขตการรถไฟ

สำหรับเจ้าพนักงานของสำนักงานตำรวจรถไฟ ไม่มีฐานะเป็นพนักงานของการรถไฟฯ การบังคับบัญชา ตลอดจนการปูนบำเหน็จและการลงโทษ ขึ้นอยู่กับกรมตำรวจ หากแต่รับอัตราเงินเดือนจากการรถไฟฯ โดยเทียบอัตราเงินเดือนเท่ากับพนักงานของการรถไฟฯ แม้ว่ารูปแบบของการจัดองค์การ สำนักงานตำรวจรถไฟเป็นหน่วยงานหนึ่งของการรถไฟฯ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการรถไฟฯ ไม่มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาอย่างแท้จริง การปฏิบัติงานจึงเป็นไปในลักษณะขอความร่วมมือเท่านั้น ผู้บังคับบัญชาของสำนักงานตำรวจรถไฟ เรียกว่า "ผู้บังคับการตำรวจรถไฟ"

9. สำนักประสานงานพัฒนา มีหน้าที่วิเคราะห์คัดเลือกข้อเสนอลงทุนต่าง ๆ เพื่อรวบรวมเข้าเป็นโครงการลงทุนของการรถไฟฯ ประสานการดำเนินงานตามโครงการลงทุนกับเจ้าหน้าที่โครงการ เจ้าหน้าที่โครงการย่อย และผู้ดำเนินงานช่วงในฝ่ายและสำนักงานต่าง ๆ

10. สำนักงานคสังพัสดุ มีหน้าที่จัดหาพัสดุสิ่งของประเภทเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประกอบ เครื่องอะไหล่ เครื่องเขียนและของใช้ต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ ตลอดจนถึงการเก็บรักษาพัสดุดังคสัง และทำการเบิกจ่ายสรรพพัสดุต่าง ๆ โดยทั่วไปในการรถไฟฯ

11. สำนักงานศูนย์การฝึก มีหน้าที่จัดการศึกษาอบรม และฝึกงานในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการรถไฟฯ แก่นักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานของการรถไฟฯ

12. สำนักงานอาญาบาล มีหน้าที่จัดการสืบสวนในกรณีที่ถูกกระทำผิด หรือกระทำ ให้เกิดการเสียหายต่อกิจการของการรถไฟฯ ตลอดทั้งในกรณีที่เจ้าหน้าที่รถไฟกระทำผิดวินัย ในทางปกครอง กับเป็นผู้กล่าวโทษแทนการรถไฟฯ ในเมื่อจำเป็นต้องดำเนินคดีในทางอาญา และเป็นผู้ว่าต่างแก้ต่างให้การรถไฟฯ ในคดีแพ่งทั้งที่เป็นโจทก์และจำเลย

13. สำนักงานแพทย์ มีหน้าที่จัดการแพทย์ส่งเคราะห์ อำนาจการรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน และผู้โดยสารรถไฟ ตามสถานที่ของการรถไฟฯ

หน่วยงานการบริหารงานบุคคลของการรถไฟฯ

ผู้ที่มีอำนาจเต็มในการบริหารงานบุคคลของการรถไฟฯ คือ คณะกรรมการของการรถไฟฯ ซึ่งเป็นผู้พิจารณาและสั่งการในรูปของ "ข้อบังคับคณะกรรมการรถไฟฯ" เนื่องจากกฎหมายได้ระบุให้เป็นผู้วางข้อบังคับว่าด้วยการบรรจุ แต่งตั้ง การถอดถอนพนักงาน ระเบียบวินัย และการลงโทษ รวมทั้งการกำหนดอัตราเงินเดือนของพนักงานการรถไฟฯ ทั้งหมด และสำหรับผู้ว่าการรถไฟฯ ซึ่งเป็นผู้บริหารงานสูงสุด และบังคับบัญชาพนักงานของการรถไฟฯ มีอำนาจในการแต่งตั้ง ถอดถอน เลื่อนขั้น หรือลดขั้นเงินเดือน พนักงานทั้งหมด ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามข้อบังคับคณะกรรมการรถไฟฯ แต่ถ้าพนักงานเช่นว่านั้น เป็นชั้นที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้อำนวยการฝ่ายต่าง ๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อน¹ นอกจากนี้ผู้ว่าการรถไฟฯ ยังมอบอำนาจให้ผู้ว่าการฝ่าย หรือหัวหน้าสำนักงานต่าง ๆ มีอำนาจในการสั่งบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอน ลงโทษ การเลื่อนขั้นพนักงานในสังกัดของตนตั้งแต่ชั้นประจำแผนกหรือเทียบเท่าลงมาได้ โดยต้องเป็นไปตามข้อบังคับของคณะกรรมการรถไฟฯ²

และแม้ว่าในปัจจุบันการรถไฟฯจะเป็นองค์การอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้ระเบียบการบริหารงานบุคคล ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ) แต่ในทางปฏิบัติ

¹ พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494, มาตรา 25 และ 35

² การรถไฟแห่งประเทศไทย, คำสั่งทั่วไปที่ บกบ.66/2509 เรื่องการมอบ

อำนาจการบริหารให้แก่ผู้อำนวยการฝ่ายและหัวหน้าสำนักงาน ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2509

(พิมพ์โรเนียว)

การบริหารงานบุคคลของการรถไฟฯ ในหลายด้าน มีความคล้ายคลึงกับระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการ เนื่องจากในอดีตที่เคยเป็นกรมรถไฟมาก่อน และบางครั้งมักจะมีการอ้างอิงกฎ กพร. อยู่เสมอ เช่น การปรับอัตราเงินเดือนของข้าราชการ การรถไฟฯ ก็จะออกข้อบังคับ คณะกรรมการรถไฟฯ เพื่อเปลี่ยนแปลงอนุโลมตามกฎ กพร. ใหม่ แต่มีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องรายละเอียด เป็นต้น

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล มีดังนี้

1. ฝ่ายบริหารงานบุคคล

ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานบุคคลรับผิดชอบงานต่อผู้ว่าการรถไฟฯ โดยผ่านทางรองผู้ว่าการด้านบริหาร เดิมชื่อ "ฝ่ายธุรการ"¹ ซึ่งประกอบด้วย กองกลาง ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลงานในทางธุรการทั่วไปของการรถไฟฯ กองประชาสัมพันธ์และต่างประเทศ ทำหน้าที่สำราษการติดต่อในกิจการรถไฟทั้งภายในและภายนอกประเทศ อันเป็นงานในนามของการรถไฟฯ ส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลจริง ๆ มีเพียงกองควบคุมกำลังงาน กับกองสวัสดิการและแรงงานเท่านั้น ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ² ดังนี้

ก. กองควบคุมกำลังงาน เป็นหน่วยงานใหญ่ในการบริหารงานด้านบุคคลของการรถไฟฯ ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดหาผู้ปฏิบัติงาน ดำเนินการลอบคัดเลือก และส่งตัวไปให้ยังฝ่ายและสำนักงานที่ต้องการ ควบคุมอัตรากำลังให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลให้ดำเนินไปตามข้อบังคับระเบียบคำสั่งของการรถไฟฯ ในการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย ลาออก การพิจารณาความดีความชอบ ควบคุม สัตหัตถ์ระเบียบประวัติของพนักงานการรถไฟฯ ควบคุมการติดต่อกับต่างประเทศเกี่ยวกับการไปปฏิบัติงาน ศึกษาต่อ และ

¹ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ข้อบังคับคณะกรรมการฯ ฉบับที่ 204 เรื่องระเบียบปฏิบัติงานของการรถไฟแห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม, ลงวันที่ 5 สิงหาคม 2525
(พิมพ์โรเนียว)

² การรถไฟแห่งประเทศไทย, ข้อบังคับคณะกรรมการฯ ฉบับที่ 105 เรื่องระเบียบปฏิบัติงานของการรถไฟแห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม, ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2513
(พิมพ์โรเนียว)

การให้ลงทุน รวมทั้งเป็นผู้แทนของการรถไฟฟ้า ไปประชุมในหน่วยราชการต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องบุคคล

กองควบคุมกำกับการดำเนินงาน แบ่งงานในหน้าที่ออกเป็น 4 แผนก คือ

1. แผนกจัดหา และคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน มีหน้าที่โดยทั่วไป คือ

1.1 รวบรวมรายการแจ้งความต้องการบุคคลเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ

1.2 ดำเนินการจัดหา และคัดเลือก ตั้งแต่ประกาศรับสมัคร รับสมัครประกาศเวลาการสอบคัดเลือก และสถานที่

1.3 ดำเนินการสอบคัดเลือก นับแต่ประชุมกรรมการสอบ เพื่อแบ่งกันออกข้อสอบ ข้อเขียน ประชุมกรรมการเพื่อดำเนินการสอบสัมภาษณ์ และพิจารณาคะแนนของผู้สอบ

1.4 ประกาศผลการสอบ ตลอดจนส่งตัวผู้ที่สอบได้ไปยังหน่วยงานที่ต้องการ

2. แผนกทะเบียนประวัติ มีหน้าที่

2.1 ควบคุมเกี่ยวกับทะเบียนประวัติของพนักงานการรถไฟฟ้า ทุกคน

2.2 สดทำสมุดทะเบียนของทุกฝ่าย และสำนักงาน หน่วยละ 1 เล่ม รวบรวมรายการประวัติพนักงาน ของแต่ละฝ่ายและสำนักงาน เรียงตามลำดับอักษร ก. ถึง ฮ. เพื่อสะดวกในการค้นหา

2.3 สดทำสมุดประวัติของพนักงานแต่ละคน โดยมีเลขที่ ชื่อ และนามสกุลกำกับอยู่ที่สันปกทุกเล่ม

2.4 ควบคุมรักษาสุมตประวัติให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย และไม่ให้สูญหาย

3. แผนกควบคุมอัตราค่าจ้าง

3.1 ควบคุมดูแลจำนวนผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดในการรถไฟฟ้า ให้จำกัดอยู่ในอัตราที่ทางการได้กำหนดไว้ เพื่อให้เป็นไปโดยเหมาะสมและประหยัด

3.2 บันทึกเล่นอหสการในคำสั่ง ระเบียบการ และข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านบุคคล เล่นอต่อเป็องบน

4. แผนกระเปียบวินัย (แผนกคัดเลือกว่าจ้างงานเดิม)

4.1 ตรวจสอบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อบังคับ ระเบียบการ คำสั่ง และบันทึกต่าง ๆ เพื่อพิจารณาโต้ตอบตามที่หน่วยงานต่าง ๆ สอบถามมา หรือดำเนินการในกรณีต่าง ๆ ทางด้านบุคคลทุกกรณี รวมทั้งสร้างข้อบังคับ ระเบียบการหรือคำสั่งเกี่ยวกับด้านบุคคล

4.2 ตรวจสอบเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนเสนอกองควบคุมกำลังงาน

4.3 ทำรายงานตลอด ถึงคำสั่งเกี่ยวกับการจ้างหรือบรรจุบุคคลเข้าทำงานในการรถไฟฟ้า คำสั่งแต่งตั้งปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลื่อนชั้น การโยกย้าย รวมทั้งการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานข้ามฝ่าย หรือสำนักงาน

4.4 ตรวจสอบ และดำเนินการเกี่ยวกับการครบเกษียณอายุ (60 ปี) และการทำงานนาน (30 ปี) ของพนักงาน และลูกจ้างในการรถไฟฟ้า ทำคำสั่งต่ออายุงาน หรือให้ออกสุดแต่กรณี จัดทำเรื่องเกี่ยวกับการโอนบำนาญ จ่ายบำเหน็จตกทอด

4.5 ทำคำสั่งลงโทษผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งการสั่งไล่อผู้ปฏิบัติงานออกจากงานในกรณีต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจของการรถไฟฟ้า ฝ่ายและกองควบคุมกำลังงานสุดแต่กรณี

4.6 ดำเนินการเกี่ยวกับการคัดเลือกนักเรียน หรือพนักงานรถไฟไปศึกษาฝึกงานดูงาน อบรม หรือประชุม ณ ต่างประเทศ ตลอดจนดำเนินการเกี่ยวกับการส่งพนักงานรถไฟไปรับการอบรมกับหน่วยราชการต่าง ๆ

4.7 ตรวจสอบหลักเกณฑ์และบันทึกอนุมัติการลาทุกชนิด คือ ลา กิจ ลาป่วย ลาอุปสมบท ลาพักผ่อน ลาไปรับราชการทหาร รวมทั้งเก็บสถิติการลาให้ถูกต้อง

ข. กองสวัสดิการและแรงงาน มีหน้าที่โดยทั่วไปในการอำนวยความสะดวกการส่งเคราะห์แก่ผู้ปฏิบัติงานด้านความมุ่งหมายที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขผู้ปฏิบัติงาน และครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ อันควรแก่สุขภาพ แบ่งเป็น 3 แผนก คือ

1. แผนกสำรวจและส่งเสริมสวัสดิการ ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ในสัปดาห์ของผู้ปฏิบัติงานและเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข มีหน้าที่

- 1.1 สํารวจสภาพของบ้านพัก สถานที่ทำงาน เช่น น้ำ ไฟ แสงสว่าง ทางระบายน้ำ ที่ทิ้งขยะ ฯลฯ ถ้าไม่เหมาะสมสมควรทํารายงานเสนอฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 สํารวจเมื่อมีภัยต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น ภัยธรรมชาติ วินาศภัย ฯลฯ รวมทั้งเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น เพื่อทราบความคําเป็นว่าควรให้บริการด้านใดก่อน
- 1.3 งานด้านสํารวจสภาพไฟ ตรวจสอบดูสถานที่ที่จะติดตั้งสํารวจ ตลอดจนจำนวน สํารวจ ค่าเนิมนการ เกี่ยวกับการให้เงินอุดหนุน
- 1.4 การช่วยเหลือค่าเล่าเรียน ค่าเนิมนการ เกี่ยวกับการช่วยเหลือค่าเล่าเรียนบุตรของพนักงานผู้มีรายได้น้อย ระเบียบในการนำเงินค่าเล่าเรียนไปชำระตามโรงเรียน ที่บุตรของผู้มีรายได้น้อยกำลังศึกษาอยู่

2. แผนกฃาปนกิจสงเคราะห์ ค่าเนิมนการ เกี่ยวกับกองทุนฃาปนกิจ

3. แผนกควบคุมภาวะผู้ปฏิบัติงาน ค่าเนิมนการ เกี่ยวกับกองทุนสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงาน (ทลค) การกู้เงิน ทลค. การนำเงิน ทลค. ไปจัดสรรที่ดิน กองทุนลํวนกลางคนรถไฟ กองทุนช่วยเหลือคนรถไฟผู้ได้รับอันตรายจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ งานด้านแรงงานซึ่งเป็นการรถไฟฯ จะต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างของการรถไฟฯ ทางด้านกฎหมายแรงงาน

2. สํานักงานแพทย

หัวหน้าสํานักงานแพทยรับผิดชอบงานต่อผู้ว่าการรถไฟฯ โดยผ่านทางรองผู้ว่าการด้านบริหาร มีการแบ่งหน่วยงานออกเป็นดังนี้ คือ แผนกเวชกรรม แผนกทันตกรรม แผนกศัลยกรรม แผนกอายุรกรรม แผนกเอ็กซเรย์-ไฟฟ้า แผนกสูตินารี แผนกพยาธิวิทยา ซึ่งทั้งหมดนี้จะอยู่ในโรงพยาบาลรถไฟ นอกจากนี้ ก็ยังมีแผนกสารบรรณและประวัติ แผนกคลังเวชภัณฑ์ สำหรับในลํวนภูมิภาคจะแบ่งเป็น แพทยเขตกรุงเทพฯ (ซึ่งอยู่ที่สํานักงานใหญ่ของการรถไฟฯ เชียงพานยศเล่า) แพทยเขตบางชื้อ แพทยเขตนครลํวรงค์ แพทยเขตศิลาอาลัน แพทยเขตลําปาง แพทยเขตแก่งคอย แพทยเขตนครราชสีมา แพทยเขตขอนแก่น

แพทย์เขตรนบุรี (อยู่ที่สถานีบางกอกน้อย) แพทย์เขตชุมพร แพทย์เขตทุ่งสง และแพทย์เขตหาดใหญ่ สำนักงานแพทย์จะรับผิดชอบงานในหน้าที่ดังต่อไปนี้¹

1. ทำการตรวจสอบสุขภาพอนามัยบุคคลที่จะบรรจุเข้าปฏิบัติงาน และที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วในกรณีต่าง ๆ เช่น เมื่อเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่ต้องการความเหมาะสมของร่างกายและจิตใจ ตรวจร่างกายพนักงานขับรถไฟฟูก 6 เดือน ตรวจร่างกายเมื่อทำงานครบ 30 ปี กับเมื่อมีอายุครบ 60 ปี ตรวจร่างกายประจำปีทุกตำแหน่งหน้าที่ตรวจร่างกายก่อนให้เข้าทำงาน หลังเจ็บป่วยมาเกิน 30 วัน และเจ็บป่วยครบ 60 วัน และยังไม่หาย ฯลฯ

2. ป้องกันอุบัติเหตุ และการเจ็บป่วยจากการทำงานในโรงงาน หรือเจ็บป่วยธรรมดา ด้วยการให้การศึกษาและแนะนำตามหลักของเวชศาสตร์อุตสาหกรรม

3. ทำการบำบัดโรคให้แก่ผู้ปฏิบัติงานรถไฟ ตลอดจนครอบครัว ณ สถานพยาบาล และออกตรวจเยี่ยมทำการรักษาโรคตลอดเส้นทางรถไฟทุกสาย

4. จัดเตรียมเวชภัณฑ์งานไว้จำหน่าย และจ่ายประจำขบวนรถ สถานีรถไฟ หน่วยงานบำรุงทาง และโรงงานซ่อมสร้างของการรถไฟ

5. ทำการปรับปรุงรักษาสุขภาพให้อยู่ในระดับดีด้วยวิธีการศึกษา และอื่น ๆ เช่น ออกตรวจเยี่ยมแนะนำการรักษาสุขภาพอนามัยตามครอบครัวผู้ปฏิบัติงานรถไฟ

6. ทำการปราบโรคมาเลเรีย ตามสถานีที่มีโรคนี้โดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หน่วยมาเลเรียของรัฐบาล

3. สำนักงานศูนย์การฝึก

มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การฝึกงานและการฝึกอบรมในวิชาชีพที่เกี่ยวกับการรถไฟฯ แก่ผู้ฝึกศึกษาและผู้ปฏิบัติงานของการรถไฟฯ สำหรับกิจการรถไฟมีลักษณะงานพิเศษเฉพาะแตกต่างจากงานขนส่งต่าง ๆ โดยทั่วไป บุคคลที่จะเข้าปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ นั้น จะต้องมีความรู้ความสามารถและความเหมาะสมในงานด้านนั้น ๆ ซึ่งหาไม่ได้ในตลาดวิชาทั่วไป เช่น ผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายการเดินรถ ฝ่ายการช่างโยธา และฝ่ายช่างกล

¹ สัมภาษณ์, ทิศพร พุกกะณะสุด, หัวหน้าสำนักงานแพทย์, 28 ธันวาคม 2526.

เป็นต้น การรถไฟฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องปัสสยที่เกี่ยวกับคน ซึ่งเป็นปัสสยสำคัญที่สุดที่จะสามารถทำให้กิจการดำเนินงานสำเร็จหรือล้มเหลวได้ จึงได้ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานในหน้าที่ อาจกล่าวได้ว่า การรถไฟฯ ได้ดำเนินการพร้อมกับการสถาปนากิจการรถไฟไว้แล้ว

ในอดีตนั้นสมัยระยะเริ่มแรกประมาณปี พ.ศ. 2460 การพัฒนาคนโดยการฝึกอบรมพนักงานของการรถไฟฯ เป็นแบบการเรียนรู้ในงานไม่มีกำหนดเวลาและหลักสูตรแน่นอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2472 การตั้งสถาบันการฝึกอบรมซึ่งได้จัดทำเฉพาะสำหรับวิชาที่จำเป็น ซึ่งมีเพียงเฉพาะบางฝ่ายและฝ่ายนั้นจะเป็นผู้ดำเนินการและกำหนดหลักสูตรเอง ไม่มีการจัดตั้งสถาบันกลางที่ทำหน้าที่ในการอบรม เช่น โรงเรียนอบรมพนักงานเดินรถ ของฝ่ายการเดินรถ เป็น การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนและขัดเกลาความรู้ พนักงานผู้น้อยระดับเสมียนสถานี หลักสูตร 5 เดือน กับพนักงานห้ำมล้อ หลักสูตร 3 เดือน หลักสูตรเหล่านี้จะเกี่ยวกับงานในตำแหน่งเพื่อให้มีความรู้ทางด้าน การเดินรถ ขนส่ง และการพาณิชย์ และยังมีโรงเรียนช่างฝีมือของกองโรงงาน ฝ่าย การช่างกล ฝึกอบรมเยาวชนให้มีความรู้ทางด้านช่างฝีมือประเภทต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้อัน กองโรงงานคือ ช่างเหล็ก ช่างหล่อ ช่างปรับ ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างโลหะ ช่างเชื่อม ช่างหม้อน้ำ และช่างปั้นฉนวน

เมื่อกิจการรถไฟได้เจริญก้าวหน้าขึ้น ความต้องการตัวบุคคลเพื่อปฏิบัติงานภายใน ตำแหน่งต่าง ๆ จึงเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาคนแบบการฝึกอบรมในงานดังกล่าวเช่นที่ได้กระทำ มาได้ผลไม่ทันความต้องการ กรมรถไฟในสมัยนั้น จึงได้จัดตั้งสถาบันฝึกอบรมเยาวชนเพื่อเป็น ก้าวส่งสำรองบรรจุเป็นพนักงานระดับผู้น้อย เรียกว่า "โรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ" ตั้งอยู่ที่ตรง ข้ามโรงงานมักกะสัน เริ่มดำเนินการสอนเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2483 สอนวิชาการ 3 แผนก คือ แผนกวิชา การเดินรถ แผนกวิชา การช่างกล และแผนกวิชา วิศวกรรมช่างโยธา ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ได้เปิดแผนกวิชา การบัญชีเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2504 การรถไฟฯ ได้วางโครงการพัฒนา กิจการรถไฟตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศระยะแรก พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509 และระยะที่สอง พ.ศ. 2510- พ.ศ. 2514 การรถไฟฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญว่า จะต้องพัฒนาคนทุกระดับให้เหมาะสม

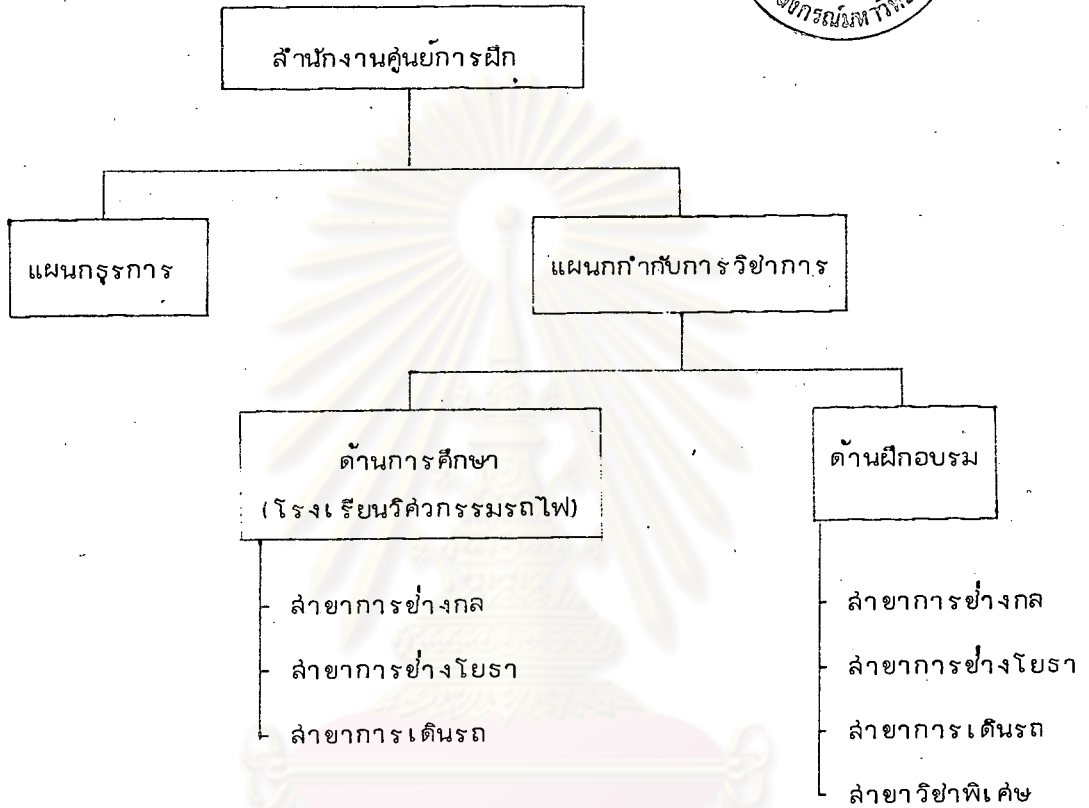
ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเครื่องจักร วัสดุ และวิธีการ ทั้งต้องรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและให้ทันกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ การจะปล่อยให้พนักงานเรียนรู้ในงานเอาเอง หรือให้แต่ละฝ่ายจัดการอบรมเอง อาจทำให้การพัฒนาคนเกิดความล่าช้า จึงได้จัดตั้งสถาบันพัฒนาบุคคลเพื่อเป็นแหล่งกลางให้การศึกษา และฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานของการรถไฟฯ ทุกสาขาและทุกระดับ โดยตั้งชื่อสถาบันแห่งนี้ว่า "สำนักงานศูนย์การฝึก" เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2505 งานในระยะแรกต้องอาศัยโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟที่มีกะสันเป็นที่ทำการชั่วคราว ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 จึงได้ย้ายมาตั้งที่ย่านพลโยธิน ด้านถนนวิภาวดีรังสิต (ทางแยกลาดพร้าว) มีหน้าที่จัดการฝึกงานในวิชาชีพการรถไฟฯ แก่นักศึกษาและพนักงาน มีการโอนกิจการโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ และโรงเรียนการอบรมการเดินรถ เข้ารวมอยู่ในแผนกหนึ่งของสำนักงานศูนย์การฝึก ขยายการฝึกอบรมพนักงานการรถไฟฯ ด้านฝ่ายการช่างโยธา และฝ่ายการช่างกล นอกจากนั้น ยังทำการอบรมพนักงานการรถไฟฯ ที่ดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชา ตั้งแต่หัวหน้ากองจนถึงประจำแผนกทุกฝ่ายและสำนักงาน เพื่อให้ความรู้ในหลักการบังคับบัญชาที่ดีและนำไปปฏิบัติได้¹

สำหรับโครงสร้างและการจัดสายงานภายในสำนักงานศูนย์การฝึก แบ่งออกเป็นตามแผนภูมิ ดังนี้คือ

ศูนย์วิทยพัชกร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ที่ระลึกในวันคล้ายสถาปนากิจการรถไฟ ครบรอบ

ภาพที่ 3 แผนภูมิการจัดตั้งสำนักงานศูนย์การฝึก

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : สำนักงานศูนย์การฝึก การรถไฟแห่งประเทศไทย
(เอกสารโรเนียว แนะนำหน่วยงาน พ.ศ. 2525)

ปลุ่บ่นสำนักรงานคูนัการฝึกรจะมีหัวหน้สำนักรงานคูนัการฝึกรับผิดชอบงานต่อผู้ว่ากรรถไฟฟ้
โดยผ่านทงรองผู้ว่ากรรตั้นพัฒนาและวางแผน มีกรแบ่งหน่วยงานออกเป็น 2 แผนกคือ¹

ก. แผนกรรกร ทำหน้ที่เกี่ยวกับงานทงด้านรกรการ ประวัติและทะเบียน
การฝึกรบรรม บัญชีพัสดุและพิพิธภักร อากครสถานที่และบ้านพัก หองลุมุดและหอพัก

ข. แผนกกำกับการวิกรการ ซึ่งแบ่งงานออกเป็น 2 ดันคือ

(1) ด้านการศึกร ดำเนิงานเกี่ยวกับโรงเรียนวิศกรรรมรถไฟ ทำกร
รับลัมคร ลอบศัดเลือก กำหนดหลักรูตรการศึกร สัดหาอากครย้เข้าล่อน ตลอดจนล้งนักรศึกร
ไปฝึกรงาน ณ ลถานที่ต่าง ๆ ตามที่ฝ่ายจะกำหนด หลักรูตรการศึกรจะเป็นล้งาวิชาที่เกี่ยวกับ
การช่างกล การโยธา และการเดินรถ

(2) ด้านการฝึกรบรรมพนักงาน ดำเนิงานเกี่ยวกับกรฝึกรบรรมพนักงานของ
การรถไฟฟ้ ในล้งาวิชากรช่างกล ล้งาวิชากรช่างโยธา ล้งาวิชากรเดินรถ และล้งา
วิชากรพิเศษ โดยมีกรกำหนดหลักรูตรที่จะทำกรฝึกรบรรม ตลอดจนหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการ
ฝึกรบรรมแต่ละหลักรูตร กำหนดเวลาที่จะทำกรฝึกรบรรม ติดต่อกับฝ่ายและสำนักรงานต่าง ๆ
เพื่อให้ล้งพนักงานในล้งกัตมารับกรบรรม ตามวันเวลาที่กำหนด ดำเนิการฝึกรบรรมพนักงาน
ตามหลักรูตรที่กำหนดไว้ มีกรช่วยเหลือการฝึกรบรรมที่ดำเนิการเฉพาะภายในฝ่าย และ
สำนักรงานอื่น ๆ เช่น สัดหาอากครย้ล่อนวิชาข้อบงศ์บการเดินรถสำหรับบักกรการเดินรถ การ
บรรมตารวจรถไฟของสำนักรงานตารวจรถไฟ เป็นต้น

สำนักรงานคูนัการฝึกร เป็นหน่วยงานที่เป็นคูนักรกลางการฝึกรบรรมของ
การรถไฟฟ้ มีระดับเทียบเท่ากัฝ่ายบริหารงานบุคคล เพราะว่าการรถไฟฟ้ เป็นองคักร
ขนาดใหญ่ ที่มีบุคลากรผู้ปฏิบัติงานจำนวนรวมทั้งล้งัน 30,541 คน ซึ่งมากที่ลุดในบรรตารัฐ
วิลาหกิจของประเทศ มีเจ้าหน้าที่ฝึกรบรรมและครื่องมือ รวมทั้งงบประมาณที่เพียงพอที่จะดำ
เนิงานเองได้ พร้อมทั้งมีโครงการฝึกรบรรมทั้งระยะยาวและระยะล้งันตลอดปี นอกจากนี้ยัง

¹ สัมภาษณ์, ล่มชาย รุละสาริตต์, หัวหน้สำนักรงานคูนัการฝึกร.

มีการวางแผนการฝึกอบรมไว้ล่วงหน้าว่า ปีหนึ่ง ๆ จะจัดการฝึกอบรมในเรื่องใดบ้าง กำหนดระยะเวลาของแต่ละหลักสูตร บุคคลผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากรและเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรม ก็จะทำการประเมินผลด้วย . แต่ถ้าการฝึกอบรมใด ๆ ที่สำนักงานศูนย์การฝึกไม่สามารถจัดหาขึ้นได้ ด้วยเหตุผลด้านต่าง ๆ เช่น ขาดวิทยากรผู้ชำนาญ เป็นต้น การรถไฟฯ ก็จะสามารถจัดส่งไปฝึกอบรมภายนอก เช่น สถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือต่างประเทศ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสำนักงานศูนย์การฝึกที่จะต้องมีความคล่องตัวในการบริหารงานฝึกอบรม แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าสำนักงานศูนย์การฝึกจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรองผู้ว่าการรถไฟฯ ด้านพัฒนาและวางแผน ซึ่งอยู่คนละสายงานกับฝ่ายบริหารงานบุคคล ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรองผู้ว่าการรถไฟฯ ด้านบริหาร

เท่าที่กล่าวมาแล้วในเรื่องหน่วยงานที่ทำหน้าที่การบริหารงานบุคคลของการรถไฟฯ จะเห็นว่า หน่วยงานต่าง ๆ จะกระจายกันอยู่ ไม่รวมที่จุดเดียวกัน แม้ว่าจะมีการตั้งฝ่ายบริหารงานบุคคลขึ้นมาแล้ว แต่ก็เพียงกำหนดหน้าที่ในการสรรหา เขียนคำสั่ง บรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย คอยผ่านเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในฝ่าย หรือสำนักงานต่าง ๆ ไปยังผู้ว่าการรถไฟฯ หรือคณะกรรมการรถไฟฯ ตามที่ฝ่ายหรือสำนักงานกำหนดมาทั้งหมด โดยที่ฝ่ายบริหารงานบุคคลไม่ได้มีอำนาจที่จะเสนอความคิดเห็นโต้แย้งแต่ประการใดทั้งสิ้น นอกจากนี้ งานในฝ่ายบริหารงานบุคคลก็มิได้เป็นไปตามกระบวนการตามหลักวิชาการบริหารงานบุคคล มีการทำงานในหน้าที่เหมือนกับที่เป็นฝ่ายธุรการในอดีต ซึ่งเพียงเปลี่ยนแต่ชื่อฝ่าย มิได้เปลี่ยนหน้าที่งานเหมือนกับฝ่ายบริหารงานบุคคลในองค์การทั่วไป และต้องทำหน้าที่ทางธุรการ การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งทำหน้าที่สำราณกรติดต่อในนามของกิจการรถไฟ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับสำนักงานศูนย์การฝึก กับฝ่ายบริหารงานบุคคลนั้น อยู่คนละสายงานกัน ตามแผนผังขององค์การ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานกันเพียงเล็กน้อย โดยสำนักงานศูนย์การฝึกจะเป็นผู้จัดทำ แผนการฝึกอบรม โดยติดต่อประสานงานกับฝ่ายหรือสำนักงานต่าง ๆ โดยตรง จากจุดนี้เองที่มาพิจารณาว่า การฝึกอบรมได้ผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ แม้ว่าการรถไฟฯ ขาดโครงสร้าง และการจัดสายงานของหน่วยงานที่ทำหน้าที่และรับผิดชอบการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสม โดยเฉพาะการอยู่คนละสายงานของฝ่ายบริหารงานบุคคลกับสำนักงานศูนย์การฝึก